

Felsefi Düşünme Temelli Erken Okuryazarlık Programı'nın Ev Okuryazarlık Ortamlarına Etkisi ve Öğretmenlerin Mesleki Gelişimleri Hakkında Görüşleri*

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Nihan FEYMAN GÖK¹, Işıl TAŞ², Belma TUĞRUL³, Birgül Berna UYSAL⁴, Kader DUMAN⁵

1 Doktor Öğretim Üyesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, nfeymangok@karatekin.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0838-6791.

2 Doktor Öğretim Üyesi, Biruni Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, isiltass@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7539-8242.

3 Prof. Dr., İstanbul Aydın Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, belmatugrul@aydin.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4487-4514.

4 Öğretmen, MEB İstanbul Mustafa Pars Anaokulu, bbermauysal@gmail.com, ORCID: 0000-0002-4519-2312.

5 Öğretmen, MEB Muğla Beçin İlkokulu, kahu_48@hotmail.com, ORCID: 0009-0005-9654-003X.

Gönderilme Tarihi: 01.05.2023 Kabul Tarihi: 15.11.2023 DOI: 10.37669/milliegitim.1290451

Atf: “Feyman Gök, N., Taş, I., Tuğrul, B., Uysal, B.B. ve Duman, K. (2023). Felsefi düşünme temelli erken okuryazarlık programı'nın ev okuryazarlık ortamlarına etkisi ve öğretmenlerin mesleki gelişimleri hakkında görüşleri. *Millî Eğitim*, 52 (Özel Sayı), 875-906. DOI: 10.37669/milliegitim.1290451”

Öz

Bu araştırmanın amacı, aile eğitimi ve mesleki gelişim programı olarak geliştirilen Patik'le Başla Kitap'la Yaşa® Felsefi Düşünme Temelli Erken Okuryazarlık Programı'nın (PATİKEP) ailelerin ev okuryazarlık ortamlarına etkisini ve öğretmenlerin mesleki gelişimleri üzerine görüşlerini incelemektir. Bu çalışmada karma yöntemden yararlanılmış ve eş zamanlı desen kullanılmıştır. Araştırmanın nicel boyutunda 53 ilde çocukları okul öncesi eğitime devam eden 1463 ebeveyne PATİKEP aile eğitim programı 28 hafta boyunca uygulanmıştır. Ailelerin ev okuryazarlık ortamları Ev Okuryazarlık Ortamları Değerlendirme Aracı (National Center for Learning Disabilities, 2019) ile değerlendirilmiştir. Nitel boyutta ise 53 ilden 211 okul öncesi öğretmenine PATİKEP mesleki gelişim programı 28 hafta boyunca uygulanmış ve öğretmenlerin çocuklarda felsefi düşünme temelli erken okuryazarlık becerilerini desteklemeye yönelik mesleki yeterliklerine ilişkin görüşleri görüşme formları ile incelenmiştir. Nicel verilerin analizinde normallik dağılımlarına göre iki bağımsız değişken için t-testi, ikiden daha fazla değişken için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Nitel verilerin analizinde ise içerik analizinden yararlanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre PATİKEP'in ev okuryazarlığı üzerinde olumlu etkileri olduğu bulunmuştur. Ayrıca alt gelir düzeyine sahip ebeveynlerin ev okuryazarlık ortamlarına ilişkin puanların orta ve üst gelir düzeyine sahip ebeveynlere göre daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Okul öncesi öğretmenleri çocuklarda felsefi düşünme temelli erken okuryazarlık becerilerini desteklemeye yönelik mesleki yeterliklerinin geliştiğini ifade etmişlerdir. Öğretmenler erken okuryazarlık becerilerine ilişkin farkındalıklarının arttığını, etkileşimli kitap okuma yöntemi ile kitap okumaya başladıklarını, okuma öncesi hazırlık yaptıklarını, açık uçlu ve yaratıcı sorular sormaya başladıklarını, çocuklarla daha çok sohbet ettiklerini belirtmişlerdir. Aileler, evlerinde kitaplık oluşturmaktan dolayı memnuniyet duyduklarını öğretmenlere geribildirim olarak iletilmişlerdir. Okul öncesi eğitim programlarında, aile eğitim programlarında ve mesleki gelişim programlarında felsefi düşünme temelli erken okuryazarlık becerilerinin desteklenmesine yer verilmesi önerilmektedir.

AnahtarKelimeler: aile eğitim programı, çocuklar için felsefe, erken okuryazarlık, ev okuryazarlık ortamı, öğretmen mesleki gelişim programı

* Bu çalışma 1-8 Ekim 2021 tarihlerinde Eğitimde Reform Girişimi tarafından düzenlenen 18. Eğitimde İyi Örnekler Konferansı'nda “Patik'le Başla Kitapla Yaşa” başlığıyla sözlü sunuma hak kazanmıştır.

The Effect of Philosophical Thinking-Based Early Literacy Program on Home Literacy Environments and Teachers' Opinions on Professional Development

Abstract

The aim of this research is to examine the effect of the Philosophical Thinking-Based Early Literacy Program (PATİKEP), which was developed as a family education and professional development program, on the home literacy environment and the opinions of teachers on their professional development. The research was designed with the convergent parallel design approach among mixed research methods. In the quantitative aspect of the study, the PATİKEP family education program, developed for 1463 parents whose children attend pre-school education in 53 provinces, was applied for 28 weeks. Home literacy environments of families were evaluated by applying validity and reliability studies. The home literacy environments of the families were evaluated by applying the Home Literacy Environment Checklist (National Center for Learning Disabilities, 2019). In the qualitative aspect, the PATİKEP professional development program was applied to 211 preschool teachers from 53 provinces for 28 weeks, and the views of teachers on their professional competencies to support philosophical thinking-based early literacy skills in children were examined through interview forms. In the analysis of quantitative data, t-test was performed for two independent variables according to normality distributions, and one-way analysis of variance was performed for more than two variables. Content analysis was used in the analysis of qualitative data. According to the results obtained, it was found that PATİKEP had positive effects on home literacy. In the study, it was also concluded that the scores of parents with lower income levels regarding home literacy environments were lower than those of parents with middle and upper income levels. Preschool teachers stated that their professional competencies have developed to support philosophical thinking-based early literacy skills in children. Teachers stated that their awareness of early literacy skills increased, they started reading with the dialogic book reading technique, they started to prepare before reading, they started asking open-ended and creative questions, and they chatted more with children. Families gave feedback to teachers that they were pleased to have a library in their home. It is recommended that philosophical thinking-based early literacy skills should be supported in preschool education programs, family education programs and in-service training programs.

Keywords : family education program, philosophy for children early literacy, home literacy environment, teacher professional development program

Giriş

Erken yaşlarda edinilen deneyimler çocukların gelişimine ivme kazandırarak yaşam boyu öğrenme için bir temel oluşturmaktadır. Erken deneyimlerin niteliği çocukların yaşadığı, büyüdüğü ve öğrendiği ortamlara göre farklılaşmakta; ebeveynlerin ve eğitimcilerin eylem ve etkileşimlerinden etkilenmektedir. Nitelikli erken çocukluk

eğitim ve bakım hizmetleri, çocukların gelişim ve öğrenmeleri üzerinde güçlü etkilere sahiptir (Melhuish, Ereky-Stevens, Petrogiannis, Ariescu, Penderi, Rentzou, Tawell, Slot, Broekhuizen ve Leseman, 2015) ve öğretmenlerin mesleki gelişimi, çocukların ev ortamlarındaki öğrenme fırsatları niteliğinin alt boyutlarından (OECD, 2006). Nitelikli eğitim programları, dil ve erken okuryazarlık becerilerinin etkili ve kasıtlı öğretimi (Lane vd., 2014); açık fikirliliği, araştırmayı, akıl yürütmeyi ve eleştirel düşünmeyi içermektedir (Ndofirepi, 2012). Çocuğun sözel dilinin gelişimi, alfabe ve yazı farkındalığı gibi erken okuryazarlık becerileri çocukların gelecekteki okuma becerilerinin en önemli yordayıcılarıdır (Burns, Griffin ve Snow, 1999; Snow, 2006; Strickland, Morrow, Neuman, Roskos, Schickedanz ve Vukelich, 2004). Erken okuryazarlık etkinlikleri, çocukların zihinlerini aktif kullanabilmeleri ve dili inşa edebilmelerinin yanı sıra öğretmenlerin doğru planlama yapabilmelerini sağlayan iskelet çerçeve oluşturmaktadır (Neuman, 2014). Araştırmalar okul öncesi öğretmenlerinin yeterlikleri ile çocukların erken okuryazarlık becerilerini kazanımı arasında pozitif ilişki olduğunu göstermektedir (Campbel, 2020; Guo, Piasta, Justice ve Kaderavek, 2010).

Çocuğun erken okuryazarlık becerilerinin gelişiminde ebeveynlerin ya da çocuğa bakım veren yetişkinlerin tutumu ve ev okuryazarlık ortamlarının desteklenmesi de önem kazanmaktadır. Ev okuryazarlık ortamı, çocukta okuma kültürü oluşturmakta, çocuğa harf, ses, kelime farkındalığı kazandırarak erken okuryazarlık becerilerini desteklemektedir (Kirby ve Hogan, 2008). Ebeveynlerin okumaya karşı tutumu, okul öncesi yaşta çocukların özellikle kelime farkındalığı üzerinde etkilidir (Bracken ve Fischel, 2008). Ebeveynlerin çocukla etkileşimli kitap okumaları, ses oyunları oynamaları, kendilerinin kitap, dergi okuyarak çocuğa model olmaları erken okuryazarlık becerilerinin gelişmesi açısından olumlu bir ortam oluşturmaktadır (Yılmaz Hiğde, Baştuğ ve Cihan, 2020). Bununla beraber halk kütüphanelerine ve kitapçılara ziyaretler gerçekleştirilmesi de bu tür becerileri desteklemektedir (Üstün, 2007). Ebeveynlerin meslekleri, sosyoekonomik durumları ve eğitim düzeyleri, ev erken okuryazarlık ortamı üzerinde etkili olmaktadır. Ev okuryazarlık ortamının öğretmen rehberliğiyle nitelikli hale getirilmesi, okulda ulaşılmak istenen kazanımlara ulaşılmasında ve kalıcı hale gelmesinde etkili olacaktır (Aygün, 2022).

Erken çocukluk döneminde desteklenmesi gereken bir diğer temel beceri de felsefi düşünme becerisidir. Sorgulamaya dayalı öğrenme (IBL: Inquiry-based Learning) olarak da adlandırılan bu beceri, ünlü eğitim reformcusu ve filozof John Dewey (1934) tarafından açıklanan bir eğitim teorisidir. Felsefi düşünme insanın düşünmesi ve kendi düşüncelerine eleştirel bir gözle bakmasıdır (Droit, 2019). Felsefi düşünme çocukların fikirleri sorgulamasına, keşfetmesine ve araştırmasına olanak tanıyan,

onları kendi dünyalarında var olabilmeleri için gerekli yaşam becerileriyle donatan önemli bir beceridir. Murriss (2016b), erken okuryazarlık becerilerinin desteklenmesinde sıklıkla kullanılan öykü kitapları ve metinlerin, felsefi düşünmeyi geliştirmek amacıyla da kullanılabilirliğini belirtmiştir. Bu metinler yoluyla açık uçlu sorular sorabilmek çocuğa kendini güçlü hissettirmektedir ancak çocuğun bunu yapabilmesi için önce dili anlamlandırabilmesi ve kelime dağarcığının geniş olması gerekmektedir. Çünkü düşünceyi meydana getiren dildir. İyi seçilmiş öyküler, felsefi düşünceyi içerir ve içinde çelişki, belirsizlik ve kimi zaman fikir gelişimine yardımcı olacak ipuçlarını barındırır. Felsefi içerikli öyküler sayesinde çocuğun erken okuryazarlık becerileri desteklenirken merak duygusu uyandırılarak çocuk; soru sormaya, düşünmeye ve tartışmaya teşvik edilmektedir. Murriss (2016a) sorgulama becerilerinin yani felsefi düşünmenin erken okuryazarlık eğitiminin de önünü açacağını ifade etmekte ve *Çocuklar İçin Felsefe* düşünme eğitimini önermektedir. Özenle seçilmiş nitelikli resimli çocuk kitaplarının çocukları hem motive edeceğini hem de onları yaratıcı eleştiri yapmaya teşvik edeceğini vurgulamaktadır. Verbeek de (2010), çocukların okula başlamadan önce metinleri eleştirebilmeleri gerektiğine değinmekte ve *okunan üzerine düşünme ve yanıtlama* tanımını kullanmaktadır. Felsefi sorgulama yolu çocuklara, kendi düşüncelerini ifade etme, soru sorabilme, başkalarını dinleme gibi derin okuryazarlık fırsatları sunmaktadır (Hannam ve Echeverria, 2016).

Çocukların kaç yaşından itibaren felsefe yapabileceği ya da felsefi düşünme becerisini kullanabileceği uzun zamandır tartışılan bir konudur. Okul öncesi yaşta ki çocukların entelektüel olarak felsefi düşünme becerisine sahip olabilecek bilişsel kapasitede olmadıkları düşüncesinin ana kaynağı Piaget'nin Bilişsel Gelişim Kuramı olmuştur. Piaget çocukların 11-12 yaşına gelince soyut düşünmeye başladıklarını, dolayısıyla bu yaştan önce felsefi düşünemeyeceklerini savunmuştur (Pritchard, 2022). Diğer yandan Piaget sezgisel işlem dönemindeki 4-7 yaş arasındaki çocukların akıl yürütmeye başladıklarından da bahsetmektedir. Vygotsky ise önemli olanın yaş değil, sosyal etkileşim olduğunu; böylelikle çocuğun düşüncesini etkili şekilde ortaya koyabileceğine değinmektedir (Mesquita, 2012). Dolayısıyla uygun fırsatlar sunulduğunda 4 yaşından itibaren çocukların düşünme becerilerinin geliştiğini, neden-sonuç ilişkisi kurmaya ve felsefi düşünmeye başlayabildikleri söylenebilir. Murriss (2000) de çocukların felsefi düşünemeyecekleri eleştirilerine karşı çıkararak felsefe yapma konusunda onların yetişkinlerden eksik değil, farklı olduklarına değinmektedir. Hatta yetişkinlerin yıllar boyu sorgulamamaktan kaynaklanan ön yargılarının bulunduğunu ve farklı düşünmeye karşı mesafeli olduklarını; bu nedenle de çocukların yetişkinlere kıyasla alternatif düşünmeye daha yatkın olduklarını belirtmektedir. Sorgulama konusunda bir karşılaştırma yapıldığında, çocuklar yetişkinlerden daha öndedir ve bu sahip oldukları merak duygusundan kaynaklanmaktadır (Lipman, Sharp ve Oscanyan,

1980). Küçük çocuklar felsefi düşünme becerilerine sahiplerdir, çevre tarafından sunulan güçlü olanaklar çocukların düşünme becerilerini geliştirir ve bu olanaklardan en doğal ve pratik olanı soru sormaktır (Tuğrul, 2006). Sorular, var olan düşüncelerin kullanılıp, yenilerinin ortaya çıkmasına olanak sağlar. Lipman, çocuğun ‘Neden? Niçin?’ sorularını sormaya başladığında felsefi düşünme becerisinin de başladığını ifade etmektedir (Philgren, 2008).

Doğumdan itibaren çocukların dil ve bilişsel gelişimini desteklemeyi amaçlayan erken okuryazarlık programları, felsefi prensipleri ve bütünsel öğrenme deneyimleri için kullanılmaktadır. Erken okuryazarlık programları, çocukların bilişsel gelişimini ve eleştirel düşünmeyi desteklemek için sıklıkla felsefi prensipleri içermektedir (Göncü, 1999). Felsefi düşüncenin küçük çocuklar üzerindeki etkilerini anlamak, erken okuryazarlık programlarının etkili bir şekilde tasarlanması ve uygulanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Okul öncesi dönemde çocuklar karmaşık bir öğrenme süreci geçirirler ve bu süreçte felsefi düşünmenin etkisi gözlemlenebilir. Dil, çocukların düşüncelerini ifade etmelerine ve diğer insanlarla iletişim kurmalarına olanak tanıyarak çocuklarda felsefi düşünmenin gelişiminde önemli bir rol oynar. Felsefi düşünme de dilin kullanımını içerir; çocuklar, düşüncelerini ifade etmek ve başkalarının düşüncelerini anlamak için dilin gücünden yararlanırlar (Lipman, 2003). Felsefi düşünme, çocukların metinleri derinlemesine incelemeyi ve farklı perspektiflerle ele almalarını sağlar. Bu sayede, çocuklar, metinlerin altındaki gizli anlamları ve yazarların niyetlerini anlamada daha başarılı olabilirler (Paul, 2007).

Erken okuryazarlık becerileri ve felsefi düşünme arasında güçlü bir ilişki vardır (Noddings, 2003). Felsefe, dünyaya karşı merak ve sorgulama duygusunu teşvik eder, bu da erken okuryazarlık programlarının hedefleriyle yakından örtüşmektedir. Çocukları felsefi tartışmalara dahil etmek, doğal meraklarını uyandırmakta ve onların sorular sorarak çeşitli kavramları keşfetmesini teşvik etmektedir (Ganea, Canfield, Simms ve Chou, 2020). Çocukları açık uçlu sorular sormaya ve düşünceli diyaloglar yapmaya teşvik eden erken okuryazarlık programları, çocuklara karmaşık fikirler üzerine düşünme fırsatı vererek felsefi düşünme becerilerini beslemektedir. Çocuklar, erken okuryazarlık becerilerini kullanarak felsefi düşünme becerilerini geliştirebilirler. Erken çocukluk dönemi, bireylerin düşünce ve dil gelişiminin temel aşamasıdır (Lipman, 2003). Bu dönemde çocukların düşünsel kapasitelerini ve analitik düşünme yeteneklerini geliştirmek, onların erken okuryazarlık becerilerini güçlendirebilir. Felsefi düşünme, çocukların doğal olarak sahip oldukları merak duygusunu besler ve sorgulayıcı bir zihin yapısını teşvik eder. Bu da, erken okuryazarlık sürecinde çocukların dil ve kelime dağarcığını zenginleştirir.

Çocuklarda erken okuryazarlık ve felsefi düşünme becerilerinin aile ortamında ve okulda nitelikli programlarla desteklemesine duyulan ihtiyaç son yıllarda Türkiye'de yapılan pek çok araştırmada gündeme getirilmiştir (Bayraktar, 2018; Dirican ve Deniz, 2020; Feyman Gök, 2013; İlhan Tunç, 2017; Karaaslan, 2012; Koyuncu ve Demircan, 2022; Laçın, 2019; Sezgin Yalçıntaş ve Şahin, 2019; Sormaz Öğüt, 2019; Taş, 2017; Ulus ve Aksoy, 2019; Yüceer ve Coşkun Keskin, 2022).

Konunun çeşitli boyutları bu çalışmalarda ele alınmış ve hem çocuklara yönelik programların niteliğine, hem aile eğitimlerine hem de öğretmen eğitimlerine duyulan ihtiyaç vurgulanmıştır. Bu bağlamda, bu çalışma kapsamında geliştirilen erken okuryazarlık ve felsefi düşünme becerilerini disiplinler arası anlayışla bütünleşmiş bir aile ve öğretmen eğitim programının ev okuryazarlık ortamlarına ve öğretmenlerin mesleki yeterliklerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu araştırmanın amacı, aile eğitimi ve hizmet içi eğitim programı olarak geliştirilen Patik'le Başla Kitap'la Yaşa® Felsefi Düşünme Temelli Erken Okuryazarlık Programı'nın (PATİKEP) ailelerin ev okuryazarlık ortamlarına ve öğretmenlerin mesleki yeterliklerine etkisini incelemektir. Bu amaca ulaşabilmek için aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. PATİKEP programı ailelerin ev okuryazarlık ortamları üzerinde etkili midir?
2. PATİKEP programının ailelerin ev okuryazarlık ortamlarına etkisi gelir seviyelerine göre farklılaşmakta mıdır?
3. PATİKEP programının, okul öncesi öğretmenlerinin mesleki yeterliklerine katkısına ilişkin görüşleri nasıldır?

Yöntem

Bu araştırmada geliştirilen eğitim programının hem ev okuryazarlığına hem de öğretmenlerin mesleki yeterliklerine olan katkısını derinlemesine incelenmesi amaçlandığı için eş zamanlı karma araştırma yönteminden yararlanılmıştır. Karma araştırma yöntemi, Creswell ve Clark (2017) tarafından bir araştırma olgusunu anlamak amacıyla nitel ve nicel verilerin toplanmasını, analiz edilmesini ve analizlerden elde edilen sonuçların amaçlı olarak birleştirilmesini ifade eden yaklaşım olarak tanımlanır. Karma yöntemler araştırması tek bir yöntemin kör noktalarını ve zayıflıklarını telafi ederek araştırmanın niteliğini artırmayı amaçlamaktadır (Flick, 2015). Eş zamanlı karma yöntemler araştırması deseni (convergent parallel design) ise nitel ve nicel verileri eş zamanlı ya da asenkron olarak toplamak, analiz etmek ve karşılaştırmak amacıyla kullanılan bir yöntemdir (Clark ve Ivankova, 2015).

Nicel boyut: Araştırmanın nicel boyutunda tek gruplu, eşleştirilmemiş, ön test-son test deneysel desen modeli kullanılmıştır. Tek gruplu ön test-son test deneysel desen,

deneysel desenler arasında en zayıf desenlerden biri olarak kabul edilse de yeni ve farklı yöntemler benimseyen, bir eğitim programının geliştirilip uygulandığı araştırmalarda araştırmanın doğası gereği tercih edilmektedir (Creswell, 2012). Bu araştırmada deney grubu 53 ilde gönüllü öğretmenlerden ve onların velilerinden oluşmaktadır. Böyle bir çalışmada deney grubunun örneklem büyüklüğünde ve benzerliğinde bir kontrol grubu oluşturmanın zorluğu nedeniyle kontrol grubu oluşturulmamıştır. Bu karar ile zamandan ve ekonomiden tasarruf sağlamıştır. Modelin simgesel görünümü Tablo 1’de gösterilmiştir:

Tablo 1

Modelin Simgesel Görünümü : Tek Grup Ön Test-Son Test Desen

Gruplar	Ön-test	Deneysel işlem	Son-test
G	O1	X	O2

Nitel boyut :Araştırmanın nitel boyutunda fenomenoloji (olgubilim) yöntemi kullanılmıştır. Fenomenoloji, belirli bir kavramı ya da olguyu derinlemesine yaşayan kişilerin yaşanmış deneyimlerinin özünü anlamayı amaçlamaktadır (Creswell, 2012).

Çalışma Grubu

Araştırmaya dâhil edilen örnekleme belirlemek için ölçüt örnekleme yönteminin yararlanılmıştır. Araştırmaya katılma ölçütü gönüllü olarak PATİKEP e-twinning projesini yürütmektir. Ölçüt örnekleme, önceden belirlenen bir dizi ölçütü karşılayan durumların çalışması demektir (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Araştırmanın çalışma evrenini Türkiye’de 2020-2021 eğitim-öğretim yılında okul öncesi eğitime devam eden çocukların ebeveynleri ve okul öncesi öğretmenleri oluşturmaktadır. PATİKEP’i gönüllü olarak uygulayan 53 ilden toplam 211 okul öncesi öğretmeni ve 1463 ebeveynin tamamı çalışma grubunu oluşturmaktadır.

Nicel boyut: PATİKEP’i ülke çapında e-twinning projesi olarak uygulayan 53 ilden okul öncesi öğretmenlerinin sınıfında eğitim alan çocukların ebeveynleri proje yararlanıcıları olarak örneklem grubunu oluşturmaktadır. Bu kapsamda PATİKEP’e dahil olan 1463 ebeveynin tamamı çalışmaya gönüllü olarak dahil olmuştur. Ebeveynlerin demografik özelliklerini belirlemek üzere “Genel Bilgi Formu” (Tablo 2) kullanılmıştır.

Tablo 2*Ebeveynlerin Demografik Özellikleri*

Değişkenler	Gruplar	n	%
Ebeveynlik Durumu	Anne	1362	93.0
	Baba	101	6.9
Ebeveyn Yaşı	20-29	249	17.0
	30-39	979	66.9
	40-49	227	15.5
	50 ve üstü	8	0.5
Meslek	Kamu	433	29.6
	Özel	247	16.9
	Çalışmıyor	783	53.5
Gelir Durumu	Alt (Asgari ücret)	170	11.6
	Orta (İki asgari ücret)	1242	84.9
	Üst (Üç asgari ücret ve üzeri)	51	3.5
Çocuk Sayısı	1	321	21.9
	2	832	56.8
	3	251	17.1
	4 ve üzeri	57	3.9
Çocuk Cinsiyeti	Kız	755	51.6
	Erkek	708	48.3
Toplam		1463	100.0

Nitel boyut : PATİKEP'i ülke çapında e-twinning projesi olarak gönüllü uygulayan 53 ilden 211 okul öncesi öğretmeninin tamamı örneklem grubunu oluşturmaktadır. Öğretmenlerin demografik özelliklerini belirlemek üzere "Genel Bilgi Formu" (Tablo 3) kullanılmıştır.

Tablo 3*Okul Öncesi Öğretmenlerinin Demografik Özellikleri*

Değişkenler		n	%
Cinsiyet	Kadın	209	99.05
	Erkek	2	0.95
Yaş	20-29	38	18.01
	30-39	141	66.82
	40-49	30	14.22
	50 ve üstü	2	0.95
Kıdem	5 yıl ve altı	25	11.85
	5-10 yıl	44	20.85
	10-15 yıl	120	56.87
	20 yıl ve üzeri	22	10.43
Öğrenim Durumu	Lisans	192	91
	Lisans üstü	19	9
Toplam		211	100.0

Veri Toplama Araçları

Nicel boyut : Araştırmamanın amacı doğrultusunda veri toplama aracı olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunan Ulusal Öğrenme Güçlüğü Merkezi'nin (National Center for Learning Disabilities, 2019.) *Okumaya Hazır Olun (Get to Ready to Read)* adlı projesi kapsamında kamuya açık erişim hizmetiyle sunulan 37 maddelik *Ev Okuryazarlık Ortamları Değerlendirme Aracı-EOODA (Home Literacy Environment Checklist)* kullanılmıştır. Bu değerlendirme aracında yer alan maddelerden örnekler aşağıda sunulmuştur :

Ev Okuryazarlık Ortamları Değerlendirme Aracı örnek maddeleri :

Madde 1. Çocuğumun en az bir tane alfabe kitabı var.

Madde 10. Çocuğumun en az 50 resimli kitabı var.

Madde 15. Ben veya başka bir yetişkin, çocuğumla haftada en az dört kez resimli kitap okuruz.

Madde 20. Ben veya başka bir yetişkin, çocuğumun söylemek istediğini tam cümlelerle söylemesi onu için onu teşvik ederiz.

Madde 22. Çocuğum beni veya başka bir yetişkini haftada en az bir kez kitap, dergi ya da gazete okurken görür.

Madde 27. Çocuğumla resimli kitap okumaktan zevk alıyorum.

Madde 31. Ben ya da bir başka yetişkin, çocuğuma alfabeyi sayması ya da alfabe şarkısı söylemeyi öğrenmesi için destek oluyoruz.

Madde 37. Ben ya da bir başka yetişkin çocuğuma alfabedeki harflerin seslerini öğrenmesi için destek oluyoruz.

Bu formda yer alan her madde iki seçenekli (doğru/yanlış) olarak değerlendirilmektedir. Değerlendiriciler değerlendirme aracında yer alan maddeleri okuyarak ev okuryazarlık ortamlarını değerlendirirler. Doğru ifadeler 1, yanlış ifadeler 0 olarak puanlanır. Değerlendirme aracının değerlendirilmesinde alınan puanlar tanımlanmıştır. Buna göre 0-10 puan aralığında ev okuryazarlık ortamının iyileştirilmesi gerekmektedir; 11-29 puan aralığında ev okuryazarlık ortamının bazı destekleyici unsurları vardır; 20-29 puan aralığında ev okuryazarlık ortamının pek çok destekleyici unsuru vardır ve 30-37 puan aralığında ise ev okuryazarlık ortamı destekleyici unsurların çoğuna sahiptir.

Değerlendirme aracının geçerlik ve güvenilirlik çalışması kapsamında 1400 ebeveynle çalışılmıştır. Kapsam geçerliği için uzman görüşüne başvurulmuştur. Formun İngilizce orijinalinde yer alan maddeleri araştırmacılar ve alan uzmanları tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Daha sonra geri çeviri tekniği kullanılarak farklı uzmanlar tarafından Türkçe'den İngilizce'ye çeviri yapılmıştır. Düzeltmeler yapılarak aracın Türkçe formu geliştirilmiştir. Türkçe form oluşturulduktan sonra 37 maddelik araca ait maddelerin yapı geçerliği kapsamında madde güçlük indeksleri, madde ayırt edicilik indeksleri ve maddelere ait nokta çift serili korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Maddelere ait güçlük indekslerinin 0,41 ile 0,84 aralığında; ayırt edicilik indeksleri ise 0,30 ile 0,77 aralığında; nokta çift serili korelasyon katsayılarının da 0,32-0,62 aralığında değiştiği görülmüştür. Bu sonuçlar değerlendirme aracının puanları ile maddede ifade edilen durum arasındaki korelasyon değerlerinin kabul edilebilir düzeyde olduğu ifade edilebilmektedir. Değerlendirme aracının güvenilirlik katsayısı .96 olarak hesaplanmıştır. Maddelerinin iki durumlu seçeneklerden oluştuğu testlerinin güvenilirliğinde Kuder - Richardson (KR) yönteminden sıklıkla yararlanılır. Bu tür testlerin güvenilirliği KR-20 ve KR-21 formülleri ile kestirilebilir. Kuder - Richardson yaklaşımı alfa katsayısı gibi maddelerin iç tutarlılığı konusunda bilgi verir. Maddeler iki durumlu olarak kodlandığında (0= yanlış ve 1= doğru gibi) Alfa Katsayısı, KR 20 ile aynı sonucu verir. Bir ölçme aracının kullanılabilir olması için güvenilirlik katsayısının .60 üstünde olması beklenmektedir (Alpar, 2022). Bu bağlamda iç tutarlılık bakımın-

dan değerlendirme aracının güvenilirliği oldukça yüksektir. Elde edilen değerler, bu değerlendirme aracının ev okuryazarlık ortamına ilişkin durumu belirlemede güvenilir bir ölçme aracı olduğunu ortaya koymaktadır.

Nitel boyut : Çalışmada 211 öğretmenin görüşlerini belirlemek amacıyla Görüşme Formu kullanılmıştır. Araştırmacılar tarafından oluşturulan soru havuzu, üniversitelerin Okul Öncesi Öğretmenliği ve Çocuk Gelişimi Bölümleri'nde görev yapan alanda en az 20 yıllık deneyimi olan kıdemli beş uzmanın görüşlerine sunulmuştur. Sorular araştırmanın amacı doğrultusunda kapsam, amaç, dil bilimsel yönden uzmanlar tarafından değerlendirilmiştir. Ardından uzmanlardan geribildirimlere değerlendirilerek maddelerde gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Görüşme formunda yer alan ve öğretmenlere yöneltilen altı soru aşağıda verilmiştir.

- 1- PATİKEP mesleki yeterliklerinizde ne gibi değişimler yarattı?
- 2- PATİKEP eğitim rutinlerinizde ne gibi değişimler yarattı?
- 3- PATİKEP resimli çocuk kitaplarını sesli okuma uygulamalarınızda ne gibi farklar yarattı?
- 4- PATİKEP çocuklara sorduğunuz soruların türünde ne gibi farklar yarattı?
- 5- PATİKEP çocuklarla etkileşiminizde ne gibi farklar yarattı?
- 6- PATİKEP aile eğitimleri kapsamında ailelerden ne gibi geribildirimler aldınız?

Görüşmeler e-görüşme tekniği ile yapılmıştır. E-görüşme tekniği bilgisayar aracılığıyla gerçekleştirilen, araştırmacı ve katılımcıların yüz yüze görüştüğü ortak bir zaman ve mekâna bağlı olmayan iletişime dayanmaktadır (Linabary ve Hamel, 2017; akt. Salman Yıkılmış, 2020). Araştırmanın gerçekleştiği dönemde Covid-19 pandemisi nedeniyle kısıtlama tedbirleri ilan edilmiştir, bu nedenle görüşmelerde e-görüşme tekniği zorunlu olarak uygulanmıştır. Görüşme soruları e-posta aracılığıyla öğretmenlere iletilmiş ve e-posta yoluyla yanıt alınmıştır.

Patik'le Başla Kitapla Yaşa® Felsefi Düşünme Temelli Erken Okuryazarlık Programı'nın geliştirilmesi : Okul öncesi eğitime devam eden çocukların erken okuryazarlık ve felsefi düşünme becerilerini desteklemek amacıyla hazırlanan Patik'le Başla Kitap'la Yaşa® Felsefi Düşünme Temelli Erken Okuryazarlık Programı (PATİKEP) birçok aşamadan geçerek yapılandırılmıştır. Program akademisyen ve öğretmenlerden oluşan beş kişilik uzman bir ekiple 15 Temmuz 2020'de başlanmış ve 19 Kasım 2020'de tamamlanmıştır. Hazırlanan program beş uzmanın görüşüne sunulmuştur. Gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra programa son şekli verilmiştir. Erken okuryazarlık ve felsefi düşünme becerilerinin temelleri ve ilgili alan yazın incelenerek programa ilişkin temel özellikler belirlenmiştir. Bu özellikler şunlardır :

- Program ailelere ve öğretmenlere, çocuklarda felsefi temelli erken okuryazarlık becerilerini desteklemeyi öğretmeyi amaçlamaktadır.
- Programın sloganı “Patik’le Başla Kitap’la Yaşa!”, programın ana mesajı ise “Bebeğin patik giyme zamanı geldiyse, ona kitap okuma zamanı da gelmiş demektir.” olarak belirlenmiştir.
- Program boyunca okunacak resimli çocuk kitapları tahmin edilebilir ve felsefi sorgulama becerilerini destekleyecek türde seçilmiş ve 33 kitaplık bir liste oluşturulmuştur.
- Eğitim konuları ve yürütülen etkinlikler şu şekilde belirlenmiştir :

Sesli okuma, erken okuryazarlık becerileri kavramsal çerçeve ve etkinlik örnekleri (okuryazarlık sevgisi, harf ve alfabe bilgisi, yazı farkındalığı, kelime dağarcığı, öyküleştirme becerisi ve ses bilgisel farkındalık), erken dönem kitap okuma ve dil, evde okuryazarlık ortamı inşa etmek, anne ve bebeklerle bebek kütüphanesi, kütüphane odaklı şehirler, kitapsever çocuklar yetiştirmek, kütüphane politikaları, kütüphanelerin toplumsal yeri ve önemi, bebekler için okuma, çocuk kitabı yazma atölyesi, çocuklar için felsefe, felsefi soru sorma ve felsefi düşünme sanatı, resimli çocuk kitaplarıyla felsefe yapma etkinlikleri, okul öncesi eğitimde nitelik, kitap, müzik hareket ilişkisi, şarkılı kitaplardır.

- Programın yaygınlaştırma ve tanıtım faaliyetleri şu şekilde belirlenmiştir :

Programı uygulayan tüm okullara “Bu okulda Patik’le Başla Kitap’la Yaşa Programı uygulanmaktadır!” başlıklı posterler asılması; kitap listesinde yer alan kitaplar için kitap şarkısı bestelenmesi ve kitabın okunduğu hafta bestelenen şarkıların söylenmesi, programın tanıtım videosunun hazırlanması, programın tanıtım kitlerinin hazırlanması ve kitlerin Milli Eğitim Bakanı’na, eğitim ve kültür alanında karar verici genel müdürlüklere ve il düzeyinde bürokratlara sunulması, Facebook, Instagram ve Twitter hesapları açılması ve etkinliklerin duyurulması; yeni yılda doğan bebeklere “bir patik, bir bebek kitabı” hediye etme faaliyeti, kitap karnem ve kitap günlüğüm broşürlerinin hazırlanması, her evde bir kitaplık kuruyoruz seferberliği, bebek kütüphanesi açma girişiminde bulunulması, komşularla kitap değiş tokuşu yapma etkinliği, yerel gazete, ulusal ve yerel Tv ve radyolarda programın haberleştirilmesi, yürütülen eğitim programının Milas İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Youtube kanalından yayınlanması, İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri’nde programı tanıtım ziyaretleri gibi faaliyetler yürütülmesi planlanmıştır.

- Aileler ve öğretmenlere yönelik olarak geliştirilen programda, yetişkin eğitiminde kullanılan anlatma, gösterme, açıklama, tartışma, soru-cevap, deneme, gözlem, araştırma, inceleme, uygulama gibi yöntem ve tekniklerinden yararlanılmıştır.
- Programın uygulama süreçlerinin tamamı Covid-19 pandemi koşulları ve katılımcıların 53 farklı şehirde olmaları nedeniyle çevrimiçi olarak görüntülü sohbet uygulaması zoom üzerinden planlanmıştır.
- Program büyük bir sosyal medya kampanyası eşliğinde planlanmıştır.

Eğitim programı içerisinde yer alan bir etkinlik örneği Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4

PATİKEP Etkinlik Örneği

<i>Etkinlik Adı : Sesli Oku Dünyayı Değiştir!</i>	
Amaçlar	<ul style="list-style-type: none"> • Öğretmenler ve aileler klasik sesli okuma tekniklerini bilir. • Öğretmenler ve aileler klasik sesli okuma tekniklerini, sesli okuma kılavuzunda yer alan ölçütler doğrultusunda etkili biçimde uygular.
Materyaller	<ul style="list-style-type: none"> • Araştırmacılar tarafından hazırlanan <i>Sesli Okuma Kılavuzu</i> • <i>Tepeden Tırnağa</i> adlı resimli çocuk kitabı (Carle, 2018). • “Neden hepimiz çocuklara sesli okumalıyız? başlıklı TEDx Konuşması (Bellingham, 2015) dijital içerik.
Hazırlık Aşaması	<ul style="list-style-type: none"> • Bu aşamada tüm öğretmenlere ve ailelere sesli kitap okuma becerisi ile ilgili neyi merak ettikleri sorulur. Sorular not edilir.
Uygulama Aşaması	<ul style="list-style-type: none"> • Sesli Okuma Kılavuzu paylaşılır. • Tepeden Tırnağa adlı resimli çocuk kitabı iki farklı şekilde sesli okunur. Bunlardan biri canlandırılmalı, duygu ifadelerinin ses tonu ile okuyucuya aktarıldığı okumadır; diğeri ise düz bir okumadır. Katılımcılara iki tür okuma arasındaki farklar sorulur ve yanıtlar üzerine tartışılır. • Neden hepimiz çocuklara sesli okumalıyız? başlıklı TEDx Konuşma videosu izlenir.
Değerlendirme Aşaması	<ul style="list-style-type: none"> • Katılımcılardan gönüllü olanların sesli kitap okumaları dinlenir ve diğer katılımcılarla geribildirim verilir.

Uygulama süreci: Araştırmanın uygulama süreci 2020-2021 eğitim-öğretim yılında, gönüllülük ilkesine göre planlanmış ve yürütülmüştür. Araştırmacılar katılımcıları program hakkında bilgilendirilmiştir. Uygulama süreçlerinin tamamı zoom görüntülü sohbet uygulaması yoluyla uzaktan yürütülmüştür. Program öncesinde 1463 aileye Ev Okuryazarlık Ortamları Değerlendirme Aracı ön test olarak uygulanmıştır. 1463 aile ve 211 okul öncesi öğretmenine yönelik olarak hazırlanan eğitim programının uygulamaları 20 Kasım 2020'de başlamış, 1 Haziran 2021'de sona ermiştir. Eğitim süreci haftada 1 oturum olmak üzere, 80 dk. olarak, 28 hafta sürmüştür. Eğitim programı etkinlikleri alandan çok sayıda uzman konunun katılımıyla yürütülmüştür. Eğitim programı uygulamalarından sonra ailelere Ev Okuryazarlık Ortamları Değerlendirme Aracı son test olarak uygulanmış ve öğretmenlerle e-görüşme tekniği ile görüşmeler yapılmıştır. Program sonunda tüm katılımcılara sertifika ve katılım belgesi düzenlenmiştir. Ayrıca programın bitiş partisi ve sergisi yapılmıştır. Ayrıca kalite sorumluluğu taşıyan bir aile ve öğretmen eğitim programı olarak Felsefi Düşünme Temelli Erken Okuryazarlık Programı PATİKEP, Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan "Patik'le Başla Kitapla Yaşa" adıyla 2021-180136 numarasıyla 14.05.2022 tarihinde Marka Tescil Belgesi almıştır (Türk Patent ve Marka Kurumu, 2022).

Verilerin Analizi

Nicel boyut: Çalışmanın nicel boyutunda normallik dağılımlarına göre iki bağımsız değişkenler için t-testi, ikiden daha fazla değişken için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır.

Nitel boyut: Görüşme formları e-görüşme tekniği ile öğretmenlere bilgisayar üzerinden internet bağlantısı ile yollanmış ve alınan yanıtlar tümdengelim yöntemi kullanılarak içerik analizi ile çözümlenmiştir. E-görüşme tekniği ile elde edilen deşifre edilmiş verilere veri aşinalığı sağlanması amacıyla iki araştırmacı tarafından tekrar-tekrar okunmuş ve üzerine düşünülmüştür. Kodlar oluşturulduktan kategoriler ortaya çıkarılmış ve kategorilerin kodlara uygunluğu kontrol edilmiştir.

Etik kurul izni : Araştırma için Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Etik Kurulu'ndan etik kurul izni (Tarih: 14.04.2021, Karar no: 151) alınmıştır.

Bulgular

Bu bölümde PATİKEP programının ailelerin ev okuryazarlık ortamları üzerinde etkili olma durumu, PATİKEP programının ailelerin ev okuryazarlık ortamlarına etkisinin ailelerin gelir seviyelerine göre farklılaşma durumu ve PATİKEP programının, okul öncesi öğretmenlerinin mesleki yeterliklerine katkısına ilişkin görüşlerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Ev Okuryazarlık Ortamı Değerlendirme Aracı'ndan elde edilen ön test puanları ile son test puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığına ilişkin t-testi sonuçları Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5

Ev Okuryazarlık Ortamı Değerlendirme Aracı'ndan (EOODA) Elde Edilen Ön Test-Son Test Sonuçları

	n	\bar{x}	ss	t	p
Ön Test	1463	25.49	5.94	164.233	.000
Son Test	1463	26.75	5.55	188.741	.000

$p \leq .05^*$

Tablo 5 incelendiğinde, ön test grubundaki ebeveynlerin EOODA $\bar{x} = 25.49$ ve $ss=5.94$ olduğu görülmektedir. Son test grubundaki ebeveynlerin ise EOODA $\bar{x} = 26.75$ ve $ss=5.55$ olduğu görülmektedir. Tablo 5'te görüldüğü üzere, elde edilen ön test ve son test puanlarının istatistiksel olarak anlamlı bir fark gösterdiği saptanmıştır ($p \leq .05$).

Tablo 6

Gelir Düzeyine Göre Ev Okuryazarlık Ortamları Değerlendirme Aracına İlişkin Bulgular

Ölçme Aracı	Gelir Düzeyi	n	\bar{x}	ss	F	p	Post-Hoc
Ev Okuryazarlık Ortamları Değerlendirme Aracı (EOODA)	Alt	120	22.89	5.80	53.71	.000*	1-2
	Orta	1301	27.17	5.30			1-3
	Üst	42	29.43	5.50			2-3

$p \leq .05^*$

Tablo 6 incelendiğinde, alt gelir düzeyine sahip olan ebeveynlerin EOODA $\bar{x} = 22.89$ ve $ss=5.80$ olduğu, orta gelir düzeyine sahip olan ebeveynlerin EOODA $\bar{x} = 27.17$ ve $ss=5.30$ olduğu ve üst gelir düzeyine sahip olan ebeveynlerin EOODA $\bar{x} = 29.43$ ve $ss=5.50$ olduğu görülmektedir. Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi sonucunda, ebeveynlerin gelir düzeyi ile EOODA ($F_{(2,1530)} = 53.71$; $p \leq .05$) toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Farkın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan Tukey testi sonucunda; alt gelir düzeyine sahip ebeveynlerin orta ve üst gelir düzeyine sahip ebeveynlerden daha düşük puan aldığı görülmektedir. Benzer şekilde, orta gelir düzeyine sahip ebeveynlerin üst gelir düzeyine sahip ebeveynlerden daha düşük puan aldığı görülmektedir.

Nitel Bulgular

Araştırma kapsamında hazırlanan ve uygulanan PATİKEP eğitim programının fark yaratan özellikleri, eğitim rutinlerinde yarattığı fark, sesli okuma uygulamasında yarattığı fark, çocuklara sorular soruların türünde yarattığı fark, çocuklarla öğretmen arası etkileşimde yarattığı fark ve aile eğitimine yönelik ailelerin öğretmenlere ilettiği geribildirimlere ilişkin öğretmenlerin vermiş oldukları cevaplara yönelik oluşturulan içerik analiz formu Tablo 7'de sunulmuştur :

Tablo 7

İçerik Analizi Sonucunda Oluşan Kategori ve Alt Kategoriler

Kategori	Alt Kategori
PATİKEP'in fark yaratan özellikleri	Erken okuryazarlık becerilerine ilişkin farkındalık Bebek kütüphanelerine ve bebelere kitap okumaya yönelik farkındalık Felsefi düşünme farkındalığı Mesleki paylaşım fırsatları
PATİKEP'in eğitim rutinlerinde yarattığı fark	Etkileşimli kitap okuma yöntemi ile okumaya başlamak Sesli okumaların nitelikli hale gelmesi Kitap ile bütünleştirilmiş etkinliklerin artması Kitaplarla felsefe yapmaya başlamak
PATİKEP'in sesli okuma uygulamasında yarattığı fark	Hazırlık yaparak okuma Soru sorma stiline değişmesi Prozodik sesli okumayı öğrenme Öğretmenin okuma sevgisinin artması Kitap okuma yöntemlerinin çeşitlenmesi Çocukların dinleme becerilerinin gelişmesi

PATİKEP'in çocuklara sorulan soruların türünde yarattığı fark	Açık uçlu sorular Yaratıcı sorular Kitabın künyesine yönelik sorular Duygulara yönelik sorular Yeni kelimelere, deyim ve atasözlerine yönelik sorular
PATİKEP'in çocuklarla öğretmen arasındaki etkileşimde yarattığı fark	Sohbetlerin artması Etkileşimin daha olumlu yönde artması Çocukların duygu ve düşüncelerini daha rahat ifade etmesi
PATİKEP aile eğitime yönelik ailelerin geribildirimleri	Evlerde kitaplık oluşturmaya ilişkin memnuniyet Kitap tavsiyesi istemek Çocukların kelime dağarcığının geliştiğini belirtmek Ailelerin çocuk kitabı okumaya başlaması Çocuklarıyla iletişimlerinin geliştiğini belirtmek Daha çok çocuk kitabı satın almaya başladıklarını belirtmek Evdeki küçük kardeşlerde okuryazarlık sevgisinin oluştuğunu belirtmek

Okul öncesi öğretmenlerinin bir mesleki gelişim programı olarak katıldıkları PATİKEP'in mesleki yeterliklerine olan etkisinin belirlenmesi amacıyla yapılan araştırmada PATİKEP'in hangi özellikleriyle fark yarattığını düşünüyorsunuz? sorusuna yönelik verilen yanıtlara göre öğretmenler PATİKEP'in en çok öğretmenlerin ve ailelerin erken okuryazarlık becerilerine ilişkin farkındalığının arttığını belirtirken, bunu sırayla bebeklere kitap okuma ve bebek kütüphanelerine ilişkin farkındalık, felsefi düşünme farkındalığı ve mesleki paylaşım fırsatları yaratması izlemiştir. Öğretmenlerden Ö167 "Erken okuryazarlık ve felsefi düşünme konusunda farkındalığım arttı" derken, Ö103 "Projenin bebeklik dönemini kapsamaması, bebekle kitabı birleştirmesi en farklı yönüydü.", Ö189 "Çocuklara etkileşimli okumayı öğrendim ve felsefi sorular sormaya başladım.", Ö172 "Akademisyenle öğretmeni buluşturması, gönüllü mesleki gelişim ve paylaşım fırsatı sunması önemliydi benim için." şeklinde düşüncelerini belirtmişlerdir.

Öğretmenlere yöneltilen PATİKEP'in eğitim rutinlerinizde ne gibi değişiklikler yarattığını düşünüyorsunuz? sorusuna verdikleri yanıtlara göre öğretmenler PATİKEP'in eğitim rutinlerinde meydana getirdiği değişikliklerden en çok etkileşimli kitap okuma tekniğiyle kitapları okumaya başladıklarını belirtmiş, bunu sırayla nitelikli sesli okuma yapmak, kitap ile bütünleştirilmiş etkinlikler yapmak ve kitaplarla felsefe yapmak izlemiştir. Öğretmenlerden Ö137 “Kitapları etkileşimli okumaya başladım, çocuklarla bunun keyfine vardık. Bütünleştirilmiş etkinliklere çok daha fazla yer vermeye başladım. Bir kitapla hem sanat, hem Türkçe, hem oyun etkinliğinde yapıyorum” Ö8 “Aldığım eğitim, eğitim rutinlerimi tamamen değiştirdi. Kitap okuma konusunda hep kendimi geliştirmek istiyordum ama hangi kitapla nereden başlayacağım ve nasıl bir yol izleyeceğim belirginleşti.” Ö48 “Kelime duvarı etkinliği her zaman benzerini yaptığım çalışmalarımı daha somut hale getirdi ve çocukların katılım ve motivasyonunu artırdı.” Ö147 “Hikâye sonrasında felsefi soruşturmalar yapıyorum. Çocukların düşüncelerinde ve ifadelerinde farklılaşma var.” şeklinde düşüncelerini belirtmişlerdir.

Öğretmenlere yöneltilen PATİKEP'in kitapları sesli okuma uygulamalarınızda ne gibi değişiklikler yarattığını düşünüyorsunuz? sorusuna verdikleri yanıtlara göre öğretmenler PATİKEP'in kitapları sesli okuma uygulamalarında en çok hazırlık yaparak kitap okumaya başladıklarını belirtirken bunu sırayla soru sorma tekniğinin gelişmesi, vurgulama-tonlama gibi prozodik okuma yapma, öğretmenin okuma sevgisinin artması; kitap okuma yöntemlerinin çeşitlenmesi ve çocukların dinleme becerilerinin artması izlemiştir. Öğretmenlerden Ö113 “Bazen kitabı dümdüz şekilde çocuklara okuyordum. Şimdi her zaman hazırlık yapıyorum ve hazırlıklı okduğumda daha güzel verimler alıyorum.” Ö162 ise “İlk olarak sesli okuma sırasında ses tonunun, jest mimiklerin ve vurgulamaların önemini gösterdi, bu bize duyguların daha kolay aktarılacağını ve hikâyenin daha kolay içselleştirileceğini gösterdi.” Ö196, “Çocuklar kitapları daha etkili dinlemeye başladılar.”, Ö115, “Soru sorma stilimi, kitap üzerine sohbet etme yöntemimi farklılaştırdı.” Ö155, “Kitapları okurken ara verip soruları sormak, kitaptan sonra veya önce uzun soluklu etkinlikler yapmak, çocukların sorularına farklı sorularla cevap vermek çocukların farklı bakış açılarını yakalamalarını sağladı.” şeklinde düşüncelerini belirtmişlerdir.

Öğretmenlere yöneltilen PATİKEP'in çocuklara sorduğunuz soruların türünde ne gibi değişiklikler yarattığını düşünüyorsunuz? sorusuna verdikleri yanıtlara göre öğretmenler, PATİKEP'in çocukların en çok açık uçlu, yaratıcı sorularını artırdığını belirtirken bunu sırayla kitabın künyesine ilişkin sorular, duygulara yönelik sorular, yeni kelimelere, deyim ve atasözlerine ilişkin sorular izlemiştir. Öğretmenlerden Ö17, “Artık çocukların yaratıcılığını kullanabileceği sorular sormaya özen gösteriyorum. Örneğin, Cömert Ağaç yerinde olsan ne yapardın? Fareye kurabiye verdiğinde ne ola-

bilir? gibi sorular soruyorum.” Ö13 “Kısa cevaplı sorulardan uzaklaştık, Sorgulama yapmaya başladık ve felsefi düşünmeye sevk eden sorular sormaya başladım.” Ö38, “Evet hayır gibi cevabı olan sorulardansa, düşünüp cevap vermeyi gerektiren sorular soruyorum.” Ö30, “Eskiden 5N1K tarzı bilgi ölçen soruları daha çok sorduğumu farkettim. Şimdi çocukları kitabın içine daha çok dahil ederek duygusal gelişimine katkıda da bulunacak, eleştirel ve yaratıcı düşünmeyi geliştiren tarzda uzmanların önerilerine de uyarak sorular soruyorum. Çocuklar bu tarz sorulara ilk başlarda isteksiz kalıyorlardı, daha sonraları katılım arttı, şu anda kendileri cevap vermek istiyor.” Ö40, “Hep yüzeysel sorular soruyordum, proje sonrası okunan kelimelerin anlamını öğrenme, farklı kelimeleri bulma, değişimleri atasözlerini açıklama gibi etkinlikler yapmaya başladım. Mesela Cömert Ağaç kitabında fedakârlık, tüketim, vefa kelimelerine olan bakış açımı çocuklara da yansıtarak sorularımı bu kelimeler üzerine kurguladım.” şeklinde düşüncelerini belirtmişlerdir.

Öğretmenlere yöneltilen PATİKEP kapsamında ailelere ev okuryazarlık ortamıyla ilgili verdiğiniz eğitimi konusunda ailelerden nasıl geribildirimler aldınız? sorusuna verdikleri yanıtlara göre öğretmenler, ailelerin en çok evde kitaplık oluşturma ile ilgili geribildirim verdiğini belirtirken bunu sırayla kitap tavsiyesi istemek, kelime dağarcığının geliştiğini belirtmek (f=25), aile olarak çocuk kitabı okumaya başladıklarını belirtmek, çocuklarıyla iletişimlerinin geliştiğini belirtmek, daha çok çocuk kitabı satın almaya başladıklarını belirtmek evdeki küçük kardeşlerin de okuryazarlık sevgisinin arttığını belirtmek takip etmiştir. Öğretmenlerden Ö187 “Velilerimizin çoğunun evde kitaplığı bırakın, çocuk kitabı dahi yoktu önce bunu temin ederek başladıkları bu süreçte çocuklara kitap okumanın bilincine vardılar.” Ö8 “Çocukların her birinin evinde kendi kütüphaneleri oluştu, kitap seçme konusunda daha bilinçli oldular. Çoğu nasıl kitap seçileceğini bilmiyordu” Ö153. “Ailelerden çok olumlu geribildirimler alıyorum. Okuma alanları kurdular her gün daha da güzelleştirdiler. Çocukları için aldıkları kitapların kargoları geldiğinde mutluluklarını benimle paylaştılar. Çocuklarına kitap okurken artık çok daha keyif aldıklarını, çocuklarının kitaplara ilgisinin artmasıyla çok mutlu olduklarını ve eğlenceli vakit geçirdiklerini söylüyorlar.” Ö45 “Okuduğunu anlama becerilerinin evdeki diğer kardeşleri üzerinde dahi arttığını, kitap söylüyorlar.” Ö32, “Çocuklarına kitap okuyarak daha kaliteli zaman geçirdiklerini, kitapla ilgili sohbetler yaparak güçlü bir iletişim sağladıklarını söylediler.” şeklinde düşüncelerini belirtmişlerdir. Ö59, “Çoğu öğrencimin proje ile ilk kitapları, kitaplıkları ve kitap kumbaraları oldu. Bir velim, evdeki tahtalardan kitaplık yaptı, ışıklar astılar çok güzel oldu. Sonrasında 23 Nisan da aileler çocuklarına kitap armağan etti.” Ö127, “Çoğu nasıl kitap seçeceğini bilmiyordu. Özellikle verdiğimiz nitelikli kitap listesinden çok mutlu oldular. Bizden nitelikli kitap tavsiyesi istiyorlar.” şeklinde düşüncelerini belirtmişlerdir.

Öğretmenlere yöneltilen “PATİKEP çocuklarla etkileşiminizde nasıl bir farklılık yarattı?” sorusuna öğretmenlerin verdikleri yanıtlara göre öğretmenler, çocuklarla olan etkileşimlerinde en çok sohbetlerin arttığını belirtirken bunu sırayla etkileşimin daha olumlu yönde artması, çocukların duygu ve düşüncelerini daha rahat ifade etmeye başlaması takip etmiştir. Öğretmenlerden Ö20, “Projeyle birlikte içine kapanık olan öğrencilerimin düşüncelerini, isteklerini daha rahat ifade etmeye başladığını fark ettim. Birlikte eğlendik, birlikte düşündük ve keyifli zaman geçirmeye başladık. Ö32 “Çocuklarla yayınevleri, yazarlar hakkında sohbet ediyoruz. Proje şarkıları çok hoşlarına gidiyor, sürekli dillerinde mırıldanıyorlar. Öğretmenim bugün hangi kitabı okuyacağız? diyorlar, şarkısı da var mı? diye soruyorlar.” Ö11 “Çocukların etkinliklere ilgisi arttı ve aktif olmaya başladılar. Etkileşimimiz de olumlu anlamda arttı.” Ö152 “Çocukların artık söz alırken daha rahat davrandıklarını fark ettim. Kendilerini ifade etmeleri fırsatı oldu ve farklı fikirlerini rahatça söylediler. Ö211, “Kitaplar ve projeyle yapılan uygulamalar çocuklarda yüksek enerjiye sebep oldu. Bu da okula gelme isteğini artırdı. Sınıf içinde çocukların düşüncelerini daha çok belirttiğini, özgüvenlerinin geliştiğini ve kendilerini daha iyi ifade ettiklerini gözlemledim.” şeklinde düşüncelerini belirtmişlerdir.

Öğretmenlere yöneltilen “PATİKEP kapsamında kitap listesi sunulması konusunda ne düşünüyorsunuz?” sorusuna öğretmenlerin verdikleri yanıtlara göre öğretmenler en çok akademisyenlerin onayını alan kitapların onlara güven verdiğini belirtmiştir. Bunu sırayla öğretmenlerin işini kolaylaştırdığını belirtmeleri ve kitap listelerinin oldukça nitelikli olduğunu belirtmeleri izlemiştir. Daha az sayıda öğretmen ise kitap listesi hakkında fikrini ifade etmiş ve yerli yazarlara listelerde daha çok yer verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bazı öğretmenler ise listede yer verilen kitapların birkaçının çocukların yaşına göre uzun olduğunu belirtmiştir. Öğretmenlerden Ö114 “Akademik inceleme yapılarak bize sunulması daha güvenli ve kolaylaştırıcı geldi.” Ö89 “Projenin işleyişini kolaylaştırdığını, en çok da öğretmenlere farklı kitap türlerini tanıma konusunda yardımcı olduğunu düşünüyorum.” Ö138 “İnanılmaz faydalı oldu. Hocaların olurlarını almış kitapları tereddütsüz önermek çok iyi oldu.” Ö166 “Kitap listelerinin alandaki bilgisine güvenilir hocalar tarafından oluşturulmuş olması ve bize bu şekilde sunulması mutlu eden ve güven uyandıran bir durumdu.” Ö202 “Projede yer verilen kitaplar nitelikli kitaplardı. Listede daha fazla nitelikli kitap yer almasını isterdim. Ülkemizin değerli yazarlarının kitaplarının da listede daha fazla yer bulmasını çok isterim.” Ö4 “Birkaç kitap yaş grubuna ağır geldi. Sayfa sayısı fazlaydı.” şeklinde düşüncelerini belirtmişlerdir.

Öğretmenlere yöneltilen “PATİKEP kapsamında oluşturulan kitap listelerini nasıl temin ettiniz? sorusuna öğretmenlerin verdikleri yanıtlara göre öğretmenler kitap

listelerini en çok dijital alışveriş sitelerinden satın aldığını belirtirken, bu yanıtı sırayla kitapçılardan satın almak, halk ve okul kütüphanelerinden yararlanmak, ikinci el kitap temin etmek ve whatsapp, e-posta gibi yollarla kitabın PDF ya da e-kitap versiyonunu arkadaş çevresinden temin etmek yanıtları izlemiştir.

Tartışma

Bu araştırmada okul öncesi eğitime devam eden çocukların aileleri ve öğretmenlerine yönelik olarak geliştirilen Patik’le Başla Kitap’la Yaşa® Felsefi Düşünme Temelli Erken Okuryazarlık Programı’nın (PATİKEP) ev okuryazarlığına etkisinin ve öğretmenlerin mesleki yeterliklerine katkısı üzerine görüşlerinin incelenmesi amacıyla elde edilen bulgular tartışılmıştır. Araştırmanın ilk sorusu olan “PATİKEP programı ailelerin ev okuryazarlık ortamları üzerinde etkili midir?” sorusuna yanıt aramak üzere, PATİKEP programının ailelerin ev okuryazarlık ortamları üzerindeki etkisi incelenmiştir. Buna göre, eğitime katılan ailelerin ev okuryazarlık ortamlarında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Bu da geliştirilen programın ailelerin ev okuryazarlık ortamlarına ilişkin bilgiler edinmelerinde etkili bir program olduğunu göstermektedir. Bu sonuç, aileleri güçlendirmeye yönelik aile okuryazarlığı programlarının etkililiğini gösteren çalışma sonuçlarıyla örtüşmektedir (Terlitsky ve Wilkins, 2015; Canbulat, İlhan ve Olğun Baytaş, 2022). Uygulanan eğitim programının içeriği nitelikli kitap listeleriyle sesli okuma kılavuzu, evde kitaplık oluşturma, kitaplar hakkında konuşma ve felsefi soru sorma çalışmaları, erken okuryazarlık becerilerini desteklemeye yönelik somut ve uygulanabilir etkinlik örnekleri gibi ailelerin genel olarak ihtiyacı olan konulardan oluşmaktadır. Programın içeriğinde yer alan konular kadar programın büyük bir sosyal medya kampanyası eşliğinde yürütülmesinin ve ailelerin çocuklarının öğretmenleriyle aynı projede yer almasının da elde edilen sonuçta rol oynadığı düşünülmektedir. Konuya ilişkin yapılan diğer araştırmalarda benzer sonuçlar elde edildiği görülmüştür. Aile okuryazarlık programlarının ebeveynlerin okuryazarlık becerilerini ve çocukların dil gelişimini olumlu etkilediği (Paratore ve Mulvey, 2010); aile okuryazarlık programlarının etkili olduğu ve ailelerin, çocukların okuryazarlık becerilerini geliştirmede önemli bir rol oynadığını bilinmektedir (Mulvey, Paratore ve Schumm, 2005). Aile okuryazarlığı programlarının, çocukların okuma becerileri edinimini artırmada etkili bir araç olduğu ve programların, özellikle okul öncesi dönemde başlatıldığında, çocukların okuma motivasyonunu artırarak okuma başarısı için bir temel oluşturduğu bulunmuştur (McBride-Chang ve Shu, 2006). Bu çalışmada aile okuryazarlığı programlarının etkisinin sadece çocukların okuma becerileriyle sınırlı olmadığı, ailelerin okuma alışkanlıklarını ve çocuklarına karşı tutumlarını da olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu programların ayrıca çocukların dil gelişimini de desteklediği ve ebeveynlere çocuklarda okuma alışkanlığı kazandırma

konusunda yardımcı olduğu belirtilmektedir. aile okuryazarlığı müdahale programlarına ilişkin bir meta-analiz çalışmasında 36 farklı çalışmanın sonuçları aile okuryazarlığı müdahale programlarının, çocukların okuma başarısı ve okuma motivasyonu üzerinde olumlu etkileri olduğunu göstermektedir (He, Wang ve Conner, 2014). Bir diğer meta-analiz çalışmasının sonuçları da benzer şekilde erken okuryazarlık müdahale programlarının çocukların okuryazarlık becerilerini geliştirdiğini ve okuryazarlık başarılarına katkı sağladığını ortaya koymaktadır (Morgan ve Meier, 2016).

Çalışmanın ikinci araştırma sorusu olan “PATİKEP programının ailelerin ev okuryazarlık ortamlarına etkisi gelir seviyelerine göre farklılaşmakta mıdır?” sorusuna yanıt aramak üzere PATİKEP'in ev okuryazarlık ortamlarına olan etkisine ailelerin gelir seviyeleri bağlamında bakılmıştır. Bu araştırma sorusunda PATİKEP programının ev okuryazarlık ortamlarına etkisinin, ailelerin gelir seviyelerine göre farklılaştığı; alt gelir düzeyine sahip ebeveynlerin ev okuryazarlık ortamlarına ait puanların, orta ve üst gelir düzeyine sahip ebeveynlerden daha düşük olduğu görülmüştür. Orta gelir düzeyine sahip ebeveynlerin ise üst gelir düzeyine sahip ebeveynlerden daha düşük puan aldığı görülmüştür. PATİKEP programına katılan tüm gelir seviyelerden ailelerin ev okuryazarlık ortamlarında olumlu değişimler görülmekle birlikte programın ev okuryazarlık ortamları üzerindeki etkisinin, ailelerin gelir seviyeleriyle doğrusal bir artış göstermesi dikkate değer bir bulgudur ve ailelerin ev okuryazarlık ortamlarını geliştirme çabalarına karşı gelir seviyelerinden kaynaklanan bazı engellerle karşı karşıya olduklarını düşündürmektedir. Bu durumun ailelerin erken okuryazarlık konusunda farklı düzeylerde bilgi, fırsat ve kaynağa sahip olmalarından kaynaklandığı söylenebilir. Daha önce yapılan çalışmalar, bu çalışmadan elde edilen bulgularla benzerlik göstermektedir. Üst sosyoekonomik statüdeki ailelerin ev okuryazarlık ortamı puanlarının, orta ve düşük sosyoekonomik statüdeki ailelere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur (Ergül, Sarıca, Akoğlu ve Karaman, 2017). Alt sosyoekonomik statüdeki ailelerin okul öncesi eğitim programlarına daha az katılım gösterdikleri ve çocuklarına sesli okuma yapma konusunda daha az zaman ayırdıkları bulunmuştur (Bracken ve Wilson, 2006). Bu çalışmalardan elde edilen sonuçlar, erken okuryazarlık becerilerini desteklemeye yönelik aile eğitim programlarının, ailelerin sosyoekonomik statülerine uygun olarak yapılandırılması gerektiğini de düşündürmektedir. Düşük sosyoekonomik statüdeki ailelerin, çocuklarının okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesinde çok daha az fırsat ve kaynağı olduğu, ayrıca bu ailelerin okuryazarlık müdahale programlarına erişimlerinin daha sınırlı olduğunu bilinmektedir (Au ve Hurtado, 1992). Düşük sosyoekonomik statüdeki ailelerin çocuklarının dil gelişimi ve okuryazarlık becerilerinin daha düşük olduğu ve bu durumun çocukların gelecekteki akademik başarılarına olumsuz etki yapabileceği de ortaya konmuştur (Kalil ve Ryan, 2010). Alan yazında evde okuryazarlık ortamı ile gelişimsel okuryazarlık becerisi arasında olum-

lu bir ilişki olduğunu ortaya koyan (Isa, 2021), ebeveynlerin gelir düzeyi ne kadar yüksekse, çocuğun okuma becerisinin de o kadar yüksek olacağını yordayan (Chen, Kong ve Mo, 2018), sosyoekonomik statüsü düşük olan bireylerin okumaya daha az ilgi duyduklarını, evde daha az kitap okuduklarını ve daha az kitap satın aldıklarını raporlayan çalışmalar (Thompson, Richardson, Newman ve George, 2019) mevcuttur.

Çalışmanın üçüncü araştırma sorusu olan “PATİKEP programının, okul öncesi öğretmenlerinin mesleki yeterliklerine katkısına ilişkin görüşleri nasıldır?” sorusuna yanıt aramak üzere PATİKEP programının, okul öncesi öğretmenlerinin mesleki yeterliklerine katkısına ilişkin görüşleri incelenmiştir. Okul öncesi öğretmenleri, PATİKEP programını uyguladıkları süreçte çocuklarda felsefi düşünme temelli erken okuryazarlık becerilerini desteklemeye yönelik mesleki yeterliklerinin geliştiğini ifade etmişlerdir. Öğretmenler, etkileşimli kitap okuma yöntemini öğrendiklerini, sesli okuma öncesi hazırlık yapma, açık uçlu ve yaratıcı sorular sorma, çocuklarla daha çok sohbet etme gibi yöntemlerle erken okuryazarlık becerilerine ilişkin yeterliliklerinin arttığını belirtmişlerdir. Erken okuryazarlık müdahale programlarının öğretmen yeterliliği üzerindeki etkisinin incelediği bir meta-analiz araştırması, erken okuryazarlık müdahale programlarının, öğretmen yeterliliğine ve öğretmenin profesyonel gelişimine katkı sağladığı bulunmuştur (Zhang, Yang ve Sun, 2018). Bir başka çalışmada erken okuryazarlık müdahale programlarının öğretmenlerin öz yeterlilik duygularını ve sınıf uygulamalarını olumlu yönde etkilediği bulunmuştur (Goffin ve Thorsos, 2017). Erken okuryazarlık müdahalelerinin öğretmenlerin okuryazarlık konusundaki bilgi düzeyini artırdığını ve öğretmenlerin okuryazarlık müfredatını daha etkili bir şekilde öğretmelerine yardımcı olduğu, ayrıca bu müdahalelerin çocuklarda okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesine ve okul başarısının artırılmasına yardımcı olduğu da raporlanmıştır (Kılıçarslan ve Kırımlı, 2018).

Bu araştırmada elde edilen sonuçlar, araştırma kapsamında geliştirilen PATİKEP programının ailelerin ev okuryazarlık ortamlarına ve öğretmenlerin mesleki yeterliklerine olumlu etkileri olduğunu göstererek, erken okuryazarlık eğitiminde felsefi düşünme temelli yaklaşımların etkili olduğunu ortaya koymuştur. Çocuklar için Felsefe programlarının okuma anlama becerilerini iyileştirdiği ve özellikle düşük başarı gösteren çocukların okuma becerilerinde önemli bir artış sağladığı bulunmuştur (Gregory, Heiss ve Kennedy, 2017). Felsefi tartışmaların erken çocukluk döneminde okuma, anlama ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirmede etkili olduğu bulunmuştur (Raad ve Naffa, 2019). Felsefi soruşturma uygulamalarının erken okuryazarlık dönemindeki çocukların sözel akıl yürütme becerilerine katkısı incelenmiş ve felsefi soruşturma uygulamalarının, özellikle sözel akıl yürütme becerileri açısından zayıf olan çocukların felsefi düşünme becerilerini geliştirebileceği ve akademik başarılarını

artırabileceği sonucuna varılmıştır (Lone, Weinstock ve Miltner, 2018). Felsefi tartışmaların çocukların eleştirel düşünme, analitik becerileri ve sözlü ifade becerilerini geliştirdiğini ve bu becerilerin okuma anlama becerilerini de artırdığı ortaya konmuştur (D'Olimpio, 2014). Çocukların felsefi tartışmalar yaparak ve kavramlar üzerinde düşünerek okuma ve yazma becerilerini geliştirebilecekleri raporlanmıştır (Robinson, 2019). Ayrıca çalışmada, felsefi düşünmenin öğrencilerin kendilerini ifade etme, tartışma ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirdiği belirtilmiştir.

Sonuç

Çalışma sonucunda okul öncesi eğitime devam eden çocukların aileleri ve okul öncesi öğretmenlerine yönelik olarak geliştirilen Patik'le Başla Kitap'la Yaşa® Felsefi Düşünme Temelli Erken Okuryazarlık Programı'nın (PATİKEP), ailelerin ev okuryazarlık ortamlarında anlamlı bir farklılık yarattığı görülmüştür. Uygulanana programın ev okuryazarlık ortamları üzerindeki etkisinin, ailelerin gelir seviyelerine göre farklılaştığı; alt gelir düzeyine sahip ebeveynlerin ev okuryazarlık ortamlarının orta ve üst gelir düzeyine sahip ebeveynlerin ev ortamlarından daha düşük düzeyde etkilendiği görülmüştür. Programı uygulayan okul öncesi öğretmenleri çocuklarda felsefi düşünme temelli erken okuryazarlık becerilerini desteklemeye yönelik mesleki yeterliklerinin geliştiğini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin etkileşimli kitap okuma yöntemini öğrendikleri, sesli okuma öncesi hazırlık yapma, açık uçlu ve yaratıcı sorular sorma, çocuklarla daha çok sohbet etme gibi yöntemlerle erken okuryazarlık becerilerine ilişkin yeterliliklerini artırdığı ortaya konmuştur. Öğretmenler, ailelerin program sayesinde evlerinde kitaplık oluşturmaktan memnuniyet duyduklarını, çocuklarının kelime dağarcığının geliştiğini ve evde çocuk kitabı okumaya başladıklarını öğretmenlere geri bildirim olarak kendilerine iletildiğini belirtmişlerdir. Ayrıca aileler, öğretmenlerden nitelikli resimli çocuk kitapları tavsiyesi istemişlerdir.

Bu çalışmadan elde edilen veriler ailelerin ev okuryazarlık ortamı ölçeğini yanıtlamaları yoluyla elde edilmiş ve uygulanan eğitim programı sonrasında ev okuryazarlık ortamındaki aile -çocuk arasındaki etkileşimler gözlenmemiştir. Öğretmen yeterliklerindeki etki de öğretmenlerin öz değerlendirmelerine dayalı öznel görüşlerine dayanmaktadır. Çalışmanın bu sınırlılığına rağmen felsefi düşünme ve erken okuryazarlık becerilerinin desteklenmesi sürecinde kritik bir öneme sahip olan ev ortamına ve öğretmen yeterliklerine dikkat çekeceği ve alana önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Öneriler

Çalışmadan elde edilen sonuçlar, çocuklarda felsefi düşünme ve erken okuryazarlık becerilerini desteklemeye yönelik aile eğitimlerinin ve öğretmenlere yönelik

hizmet içi eğitim programlarının önemini ortaya koymaktadır. Ailelere ve öğretmenlere sunulan bilgi, beceri, fırsat ve kaynaklar, ailelerin ev okuryazarlık ortamlarını olumlu yönde dönüştürmesini ve okul öncesi öğretmenlerinin yeterliklerini geliştirmesini sağlayabilir. Aile ve öğretmen eğitimlerinden sorumlu kurumlar tarafından PATİKEP programının öğretmenlere ve ailelere tanıtımı yapılabilir. Erken okuryazarlık ile bütünleşik olarak felsefe programının öğretmenlere yönelik eğitim bileşenleri kuramsal ve uygulama boyutlarını kapsayacak şekilde daha da geliştirilebilir, daha uzun süren eğitimler tasarlanabilir ve öğretmenlerin bu tür eğitimlere katılmaları teşvik edilebilir. Özellikle yanlış anlaşılabilir bir konu olarak erken okuryazarlık becerilerinin desteklenmesi hususunda çevrimiçi ve yüz yüze olarak öğretmen hizmet içi eğitimlerine ağırlık verilebilir. Ailelerin felsefi temelli erken okuryazarlık konusuna odaklanan programların önemini anlamaları için kurumsal bilgilendirmeler yapılabilir, kamu spotları yayınlanabilir, sosyal medya yoluyla ailelerin dikkati çekilebilir ve ilgili bakanlıklar web siteleri ya da çevrimiçi aile eğitimleri hazırlayabilir. Erken çocukluk döneminde felsefi düşünme ve erken okuryazarlık becerileri birbirini destekleyen disiplinler olarak ele alınabilir, bu disiplinlere okul öncesi eğitim programında yer verilebilir. Çocuklara yönelik çalışma kitapları ve resimli çocuk kitapları yayınlanabilir. Halk kütüphaneleri ve müzeler, çocuklara yönelik atölye ve eğitim programlarında bu konuya odaklanabilir. Bu konuda enstitülerde disiplinler arası bir yüksek lisans programı açılabilir. Felsefi temelli erken okuryazarlık becerilerinin desteklenmesine yönelik daha fazla sayıda kesitsel ve boylamsal araştırmalar yapılabilir. Programların etkililiğine yönelik çalışmalarda doğrudan çocuklardan elde edilen verilere dayalı araştırmalar yürütülebilir. Benzer programların geliştirilmesi için bu çalışmanın yöntemleri ve bulguları diğer araştırmacılar tarafından kullanılabilir ve programların etkisi artırılabilir. Alt gelir düzeyindeki aileler ve çocuklarına yönelik gelir seviyelerine duyarlı özel programların tasarlanması ve uygulanması teşvik edilebilir.

Kaynakça

- Alpar, R. (2022). *Uygulamalı istatistik ve geçerlik-güvenirlilik*. Detay Yayıncılık.
- Au, K. H. and Hurtado, S. (1992). Family literacy: Respecting the voices of families and teachers. *Theory into Practice*, 31(4), 296-303. doi: 10.1080/00405849209543503
- Aygün, A. (2022). *Ebeveynlerin ev erken okuryazarlık ortamlarının farklı değişkenler ile incelenmesi ve uygulamalara ilişkin görüşlerinin belirlenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Bayraktar, V. (2018). Okul öncesi dönemdeki çocukların yazı farkındalığı becerilerinin gelişiminde etkileşimli kitap okumanın önemi. *Çocuk ve Gelişim Dergisi*, 1(1), 31-41. <https://doi.org/10.36731/cg.418408>
- Bellingham, R. (2015). *Why we should all be reading aloud to children ? TEDxTalks*. <https://www.youtube.com/watch?v=ZBuT2wdYtpM>
- Bracken, M. E. and Wilson, B. J. (2006). The impact of socioeconomic status on parental involvement in early childhood education. *Journal of Educational Research*, 100 (5), 311-323.
- Bracken, S. S. and Fischel, J. E. (2008). Family reading behavior and early literacy skills in preschool children from low-income backgrounds. *Early Education and Development*, 19(1), 45-67. <https://doi.org/10.1080/10409280701838835>
- Burns, M.S., Griffin, P., and Snow, C.E. (1999). *Starting out right*. National Academy Press.
- Canbulat, T., İlhan, E., ve Olğun Baytaş, M. (2022). Improving home literacy skills of parents during the COVID-19 pandemic. *International Online Journal of Primary Education (IOJPE)*, 11(2), 461-475. <https://doi.org/10.55020/iojpe.1186097>
- Carle, E. (2018). *Tepeden turnağa*. (Çev. Nil Gün). Kuraldışı Yayıncılık.
- Chen, Q., Kong, Y., Gao, W., and Mo, L. (2018). Effects of socioeconomic status, parent-child relationship, and learning motivation on reading ability. *Frontiers in psychology*, 9, 1297.
- Creswell, J. W. (2012). *Educational research: planning, conducting and evaluating quantitative and qualitative research*. Pearson Education Inc.
- Creswell, J. W. and Clark, V. L. P. (2017). *Designing and conducting mixed methods research*. Sage publications.
- Dewey, J. (1934). *Art as experience*. Kappa Delta.
- Dirican, R., ve Deniz, Ü. (2020). Felsefe etkinliklerinin okul öncesi dönem çocukların felsefi tutum ve davranışlarına etkisinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28 (1), 421-430. DOI: 10.24106/kefdergi.3625.
- Droit, R.P. (2019). *Kızıma felsefe öğretiyorum*. (Çev: İ.Yerguz). Say Yayınları.
- D'Olimpio, L. (2014). Philosophy for children and reading comprehension. *Analytic Teaching and Philosophical Praxis*, 35(2), 1-9. doi: 10.5840/atp201462212

- Ergül, C., Sarıca, A. D., Akoğlu, G. ve Karaman, G. (2017). The home literacy environments of Turkish kindergarteners: Does SES make a difference? *International Journal of Instruction*, 10(1), 187-202. <https://doi.org/10.12973/iji.2017.10112a>
- Feyman Gök, N. (2013). *Anaokullarında erken okuryazarlık çevresinin değerlendirilmesi ve sınıf ortamının çocukların erken okuryazarlık davranışlarına etkisi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Flick, U. (2015). Qualitative inquiry—2.0 at 20? Developments, trends, and challenges for the politics of research. *Qualitative Inquiry*, 21(7), 599-608. <https://doi.org/10.1177/1077800415583296>
- Goffin, S. G. and Thorsos, N. J. (2017). Impact of early literacy intervention programs on teachers' self-efficacy and classroom practices. *Journal of Early Childhood Teacher Education*, 38(2), 170-183. doi: 10.1080/10901027.2016.1278258 intjces.414312
- Göncü, A. (1999). Children's developing understanding of the mind. *Current Directions in Psychological Science*, 8 (4), 115-118.
- Gregory, M. R., Heiss, S. G., and Kennedy, M. (2017). Philosophy for children and reading comprehension: A randomized controlled trial in 4th and 5th grades. *Journal of Educational Psychology*, 109 (1), 28-43. doi: 10.1037/edu000125
- Guo, Y., Piasta, S. B., Justice, L. M., and Kaderavek, J. N. (2010). Relations among preschool teachers' self-efficacy, classroom quality, and children's language and literacy gains. *Teaching and Teacher Education*, 26(4), 1094-1103. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2009.11.005>
- Hannam, P., and Echeverria, E. (2016). The community of philosophical inquiry (P4): a pedagogical proposal for advancing democracy. in M. Rollins-Gregory, J. Haynes and K. Murriss (ed). *The routledge international handbook of philosophy for children*. Routledge.
- He, Y., Wang, J., and Conner, J. (2014). The effects of family literacy intervention programs on children's reading achievement: A meta-analysis. *Reading Research Quarterly*, 49 (4), 387-416. doi: 10.1002/rrq.78
- Isa, S. B. (2021). *Relationship between home literacy environment and emergent literacy skill of pre-school children in Ilorin West Local Government Area of Kwara State* [Doctoral dissertation]. Kwara State University, Nigeria.

- Tunç, A. İ. (2017). Çocuklarla felsefe. *Çocuk ve Medeniyet*, 2 (4), 71-90.
- Kalil, A., and Ryan, R. M. (2010). Mothers' economic conditions and sources of support in fragile families. *The Future of Children*, 20(2), 39–61. <https://doi.org/10.1353/foc.2010.0009>
- Karaaslan, D. (2012). *Türkiye'de 1980 sonrası dönemde liselerde felsefe eğitimi (Kütahya ve Isparta örneği)* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Kılıçarslan, M., and Kırımlı, A. Y. (2018). The impact of early literacy intervention on teachers' knowledge and practices. *International Journal of Early Childhood Special Education*, 10(2), 107-121. doi: 10.20489/intjecse.414312. doi: 10.20489/intjecse.414312
- Kirby, J.R., and Hogan, B. (2008). Family literacy environment and early literacy development. *Exceptionality Education Canada*, 18(3), 112-130. <https://doi.org/10.5206/eei.v18i3.7629>
- Koyuncu, E. D., ve Demircan, H. Ö. (2022). Okul öncesi öğretmenlerinin çocuklarla felsefe hakkındaki görüşlerinin incelenmesine ilişkin değerlendirici bir durum çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 47 (210).
- Laçın, E. (2019). Erken çocukluk özel eğitiminde erken okuryazarlık ve okul öncesi öğretmenlerinin uygulamaları. *International Journal of Barrier Free Life and Society*, 3(1), 16-36. <https://doi.org/10.29329/bafilas.2019.265.2>
- Lane, C., Surges-Prokop, M.J., Johnson, E., Podhajski, B., and Nathan, J. (2014). Promoting early literacy through the professional development of preschool teachers. *Early Years an International Journal of Research and Development*, 34(1), 67-80. <https://doi.org/10.1080/09575146.2013.827157>
- Lipman, M. (2003). *Thinking in education (2nd ed.)*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511840272>
- Lipman, M., Sharp, A.M. and Oscanyan, F.S. (1980). *Philosophy in the classroom* (2nd ed.). Philadelphia: Temple University Press.
- Lone, J. M., Weinstock, M., and Miltner, W. S. (2018). Philosophical inquiry improves kindergarteners' verbal reasoning. *Journal of Experimental Child Psychology*, 173, 64-79. doi: 10.1016/j.jecp.2018.03.002

- McBride-Chang, C. and Shu, H. (2006). The impact of family literacy programs on children's acquisition of reading: From preschool to grade 3. *Journal of Educational Psychology*, 98(3), 414-422. doi: 10.1037/0022-0663.98.3.414
- Melhuish, E. Ereky-Stevens, K. Petrogiannis, K., Ariescu, A., Penderi, E., Rentzou, K., Tawell, A., Slot, P., Broekhuizen, M. and Leseman, P. (2015). *A review of research on the effects of early childhood education and care (ECEC) upon child development*. CARE project; Curriculum Quality Analysis and Impact Review of European Early Childhood Education and Care (ECEC). Technical Report. European Commission, <https://eprints.bbk.ac.uk/id/eprint/16443>
- Mesquita, G. R. (2012). Vygotsky and the theories of emotions: in search of a possible dialogue. *Psicologia. Reflexao E Critica*, 25 (4), 809-816. <https://doi.org/10.1590/s0102-79722012000400021>
- Morgan, P. L. and Meier, C. R. (2016). Promoting early literacy in preschoolers: A meta-analysis of interventions. *Educational Research Review*, 20, 69-89.
- Mulvey, K. M., Paratore, J. R. and Schumm, J. S. (2005). The effectiveness of family literacy programs: A review of the literature. *Journal of Literacy Research*, 37(4), 489-522.
- Murris, K. (2000). Can children do philosophy? *Journal of Philosophy of Education*. 34 (2), 261-280.
- Murris, K. (2016a). Philosophy for children as part of the solution to the early literacy education crisis in South Africa. *European Early Childhood Education Research Journal*, 24 (5), 652-667. <https://doi.org/10.1080/1350293x.2014.970856>
- Murris, K. (2016b). Philosophy with picturebooks. M.A. Peters (ed.), *Encyclopedia of Educational Philosophy and Theory*. DOI :10.1007/978-981-287-532-7-164-1
- National Centre for Learning Disabilities (NCLD) (2019). *Home literacy environment checklist*. https://isp.ncl.edu.tw/files/file_pool/1/0K196532953499456190/HomeLiteracyEnglish.pdf
- Ndofirepi, A.P. (2012). Quality education in Africa: Introducing philosophy for children to promote open-mindedness, *Africa Education Review*, 9(1), s.26-40. <https://doi.org/10.1080/18146627.2012.755242>
- Neuman, S. B. (2014). Explaining and understanding early literacy. *Investigaciones Sobre Lectura*, (2), 7-14.

- OECD. (2006). *Starting strong II: Early childhood education and care (Issue 1)*. OECD Publishing. Bennett, J. ve Tayler, C. (2006). Starting strong II. Early childhood education and care. OECD Publishing. <https://www.oecd.org/education/school/startingstrongiiearlychildhoodeducationandcare.htm>
- Paratore, J. R. and Mulvey, K. M. (2010). The impact of family literacy programs on parents and young children: A review of the literature. *Reading Psychology*, 31(5), 411-436.
- Philgren, A. S. (2008). *Socrates in the classroom rationales and effects of philosophizing with children*. Stockholm University-Elanders Sverige
- Clark, V. L. P. and Ivankova, N. V. (2015). *Mixed methods research: A guide to the field* (Vol. 3). Sage publications.
- Pritchard, M. (2002). *Philosophy for children*. <https://plato.stanford.edu/archives/sum2022/entries/children/>
- Raad, H. A., and Naffa, N. (2019). The impact of philosophical discussions on reading comprehension and critical thinking in early childhood education. *European Early Childhood Education Research Journal*, 27(5), 665-677. doi: 10.1080/1350293X.2019.1637613
- Robinson, G. (2019). The role of philosophy in literacy education. In S. L. Swartz, D. M. Beistline ve N. Noddings (Eds.), *The palgrave international handbook of philosophy for children* (s. 435-450). Palgrave Macmillan.
- Salman Yıkımsı, M. (2020). Nitel araştırmalarda e-görüşme tekniği. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22 (1), 183-197. <https://doi.org/10.26468/trakya-sobed.556296>
- Sezgin Yalçıntaş, E., Ulus, L. ve Aksoy, B. A.(2019). Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin erken okur yazarlıkla ilgili sınıf içi uygulamalarının incelenmesi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 1128-1146. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2019.19.47159-470780>
- Snow, C. E. 2006. What counts as literacy in early childhood? in *blackwell handbook of early childhood development* (eds K. McCartney and D. Phillips), Blackwell Publishing Ltd.
- Sormaz Öğüt, F. (2019). *Felsefi düşünmenin önemi ve çocuklar için felsefe*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Strickland, D. S., Morrow, L. M., Neuman, S. B., Roskos, K., Schickedanz, J. A. and Vukelich, C. (2004). The role of literacy in early childhood education. *Reading Teacher*, 58(1), 86-103.
- Şahin, L. (2019). *Okul öncesi eğitim döneminde erken okuryazarlık becerilerine yönelik öğretmen görüşlerinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yakın Doğu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Lefkoşa.
- Taş, I. (2017). *Çocuklar İçin Felsefe Eğitimi Programının 48-72 aylık çocukların zihin kuramı ve yaratıcılıklarına etkisi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Terlitsky, A. B. and Wilkins, J. (2015). Characteristics of family literacy programmes that improve child literacy, behaviour and parenting skills. *International Journal of Pedagogies and Learning*, <https://doi.org/10.1080/22040552.2015.1113846>
- Thompson, K., Richardson, L. P., Newman, H., and George, K. (2019). Interaction effects of socioeconomic status on emerging literacy and literacy skills among pre-kindergarten and kindergarten children: A comparison study. *Journal of Human Services: Training, Research, and Practice*, 4(1), article 5, 1-14.
- Tuğrul, B. (2006). Okul öncesi dönemde düşünme becerilerinin gelişmesinde yaratıcı bir süreç olarak drama. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 1(2), 99-110. <https://doi.org/10.21612/yader.2006.016>
- Türk Patent ve Marka Kurumu (2022). *Patik'le başla kitapla yaşa*. 2021-180136 https://online.turkpatent.gov.tr/trademarksearch/pub/trademark_search#trademarkresultdetail
- Üstün, E. (2007). *Okul öncesi çocuklarının okuma yazma becerilerinin gelişimi*. Morpa Yayınevi.
- Verbeek, D. C. (2010). *Teaching reading for meaning?: A case study of the initial teaching of reading in a mainstream South African school*. Dissertation Submitted in Fulfilment of the Requirements of the Degree.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayınları.
- Yılmaz Hiğde, A., Baştuğ, M. ve Cihan, H. (2020). Okul öncesi dönem ebeveynlerinin ev okuryazarlığı yaşantılarının incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(2), 628-645. <https://doi.org/10.16916/aded.650894>

Yüceer, D. ve Coşkun Keskin, S. (2022). Okul öncesi kurumlarında çocuklar için felsefeye dayalı mevcut durumu betimleme. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23 (1), 562-583. DOI: 10.17679/inuefd.988269.

Zhang, X., Yang, Y. and Sun, X. (2018). The Effect of Early Literacy Intervention on Teacher Competence: A Meta-Analysis. *Journal of Research in Childhood Education*, 32(3), 372-386. doi: 10.1080/02568543.2018.1441913